

Lõpuks ei taha nimetamata jätta, — ja loodan, minul kui Ülikooli ringkondest kaugel seisval isikul õigus on ka seda ära tähendada, — et kadunud Bekkeri andumus puht-teaduslistele huvidele ühenduses tema isikliku taktiga, temale käsitamiseks avas nõnda ütelda kõikide südamed, eraisikute puurstüdamedki. Ja et seesugune südamlilik vahekord olema peab kõikide vahel, kes geoloogia alal töötavad — see on töö õigete lõputulemuste peatingimine; sunnitud koostöö on siin võimata. Kadunud Bekkeril oli see ka selge, mispärast ta ka ei tunginud peale, et käik saaks antud tema poolt esitatud — samuti võrsunud soovist, kodumaa geoloogia uurimist edendada ja kindlustada — kavale, et peale muu sundulise koostöö nõuete mäeseadusse ülesvõetaks kohustus, et ka eraisikud oma geoloogiliste uurimiste andmed ülikoolile teaduslikeks uurimiseks annaks.

Bekkeri kaotasime. Kuid ärme laseme leinas päid norgu, vaid võtame eeskuju tema energiast ja tööhimust. Võrsugu varsti Eesti loodusuurijaté seast Bekkeri töö edasitegijad, kes niisama oma kodumaad tuliselt armastavad.

Prof. H. Bekker õpetajana.

A. L u h a.

H. Bekker jõudis Tartu Ülikooli õppejõuna tegev olla vaevalt kolm ja pool aastat. See aeg ei ole pikk, kuid on olnud sisurikas.

Väärrib märkimist, et H. Bekker juba Vene ajal, 1918 a. alul, ülikooli lõpetamisest kandidaadina kuni 30. V. 18, mil ülikool Saksa võimudelt suleti, täitis noorema assistendi kohuseid geoloogia kabinetis.

1918 a. sügisel on ta Põltsamaa gümnaasiumi õpetaja ja asub seal õhinaga tööle, nagu näha võis tema sealt kirjutatud kirjadest. Näib, nagu oleks saatus tahtnud teda sellestki tegevusjärgust kiirelt üle aidata: veel enne kui selgus enamlaste pealetung lahkub ta sealt ühes mõne teise kaasõpetajaga protestides mingi intsidendi puhul.

Sellega ei piirdunud aga H. Bekkeri kokkupuutumine kooli ja õpetajaskonnaga. Ka pärast ki esines ta kõnedega paaril õpetajate kongressil ja suvikursustel ja veel käesoleva aasta kevadel võttis ta elavalt osa Tartu Õpetajate Seltsi juures olewa loodusloo ja maa-teaduse õpetamise toimkonna tööddest eeloleva kongressi ettevalmistuseks, eriti huvi tundes õpetajate ekskursioonijaama korralduse vastu Toilas, mille üldjuhatajaks tema oli valitud.

1918 a. lõpul saab ta vaevalt asuda Geoloogia Kabineti korralduse juure, kui enamlaste sissetung tema sundis põgenema. Tartu vabastamise järele võis ta varsti Geoloogia Kabineti volinikuna asuda selle valitsemisele. Seda tegevust jätkas ta kuni oma ärasõiduni Londoni.

Päris tegevus geoloogia õpetajana algas Hendrik Bekkeril aga alles 1922. a. algusest, mil ta esialgul ajutise abijõuna, siis aga, 3. IV. 22, dotsendi kohuste täitjana ametisse määrati. Sest ajast saadik on ta ülikooli õppejõu mõlemil tegevusalal, nii õppe- kui uurimistöös väsimatult, tegev.

Loomulik on, et esimese eestlasest Tartu Ülikooli geoloogia õpetaja peamiseks mureks osutus kodumaa geoloogia asetamine väärilisele kohale nii õppe- kui ka uurimistöös. Esimest korda peale Grevingki surma, s. o. 35 aasta järele, oli Tartu ülikoolil geoloogia õpetaja, kes liikus ja uuris selle ülikooli juure kuuluval alal Esimeseks tööks peale esiloengu, mille sisuks juba kohe oli kodumaine aines — ülevaade eesti ordoviitsiumi ja siluuri kohta käivatest uurimistest — oli kodumaiste kogude korraldamine ja kursus eesti geoloogia üle I p. a. 1922.

Selle kõrval tuli korraldada muuseumi ja siin jällegi nägi H. Bekker esimeses jones kohustusi kodumaa vastu. Ei olnud ju senni kusagil võimalik täielikumat ülevaadet saada kodumaa kivimitest, kivististest ja muist geoloogilistest andmeist. H. Bekker seadis endale sihiks välja arendada siin esimeses jones kodumaa geoloogilise osakonna võimaliku täielikkuseni ja ülevaatlikkuseni. Senni, vene ajal ja ka pärast, ei olnud kogud ju avalikkusele üldse olnud kättesaadavad.

Nüüd olid kohased ruumid ja oli vähe aega enne saadud omandada geoloog A. Wahlilt suurem kogu meie kodumaalt kogutud materjale. Neist tuli valida, kontrollida, tihti uuesti määrata ja see töö võttis H. Bekkerilt pea terve suve 1922. aastal, vast mõnenädalise vaheajaga ekskursiooneks.

Sügiseks oli muuseumi korraldamine nii kaugel, et 24. okt. võidi ta vaatajatele avada. Eesti osakonnale on kõigi H. Bekkeri tegevusaastate kestes lisa tulnud tema enda leidudest, annetustest ja vähesel määral ka õistudest.

Näinud olles välismail eeskujulikke muuseumi ja varustatud silmapaistva esteetilise meelega püüdis H. Bekker väljapanekud muuseumis nii esitada, et nad igaüks üksikult hästi reljeefselt silma paistaks ja ka meeldiva kogumulje annaks. Seda saavutas ta sen-

niste tumedate karbikeste kõrvaldamisega ja väljapanekutele ühtlase valge tagapõhja andmisega. Üheks juhtmõtteks muuseumi korral, dusel oli välja arendada teda mitte ainult esemete suure arvu mõttes, vaid ka kasutatavaks teha seletuste, jooniste, tabelite, profiilega jne. Teostamata jäi süstemaatilise kogu ülesseadmine, mille peale H. Bekker sagedasti mõtles.

Peale muuseumikogu korralduse oli esimese tegevusaasta üheks suuremaks tööks paleontoloogilise õppekogu kokkuseadmine, milline niisugusena senni oli puudunud.

1922. a. sügissemestrist alates nõudis otsekohene õppetöö suurema osa H. Bekkeri ajast ja tähelepanust endale.

Kohe alguses tuli lugeda kaks üldist kursust korraga — üldgeoloogia ja paleontoloogia.

Kõigi H. Bekker ettevalmistuse järele ei võinud teisiti ollagi, kui et ta pidi oma teoreetilised loengud siduma võimaluse piires näitlikkusega, harjutuste ja ekskursioonega. Algusest peale tehti praktilised harjutused kõigile kuulajaile sunduslikuks, mis hulka tööd juure tõi. Järgmised semestrid vaheldusid need üldised loengud stratigraafiliste ja paleontoloogiliste eriloengutega ja harjutustega. Ka kui korduvalt tuli sama teemi käsitada loengutes, töötas H. Bekker ta igakord uuesti välja, ja vaadates tema märkusi esimesteks ja pärastisteks loenguteks, võib märkida silmapaistvat täienenemist.

Kui arvesse võtta, et loengute ning praktiliste harjutuste tundide arv kõikus 7—9 vahel, siis on selge, et see mitte vähe tööd ei nõudnud. H. Bekkeri algatusel viidi läbi uuendused geoloogia õppekavades, mille mõte oli otstarbekohane spetsialisatsioon ja võimalikult järjekindel juhtimine teaduslikule tööle. Nii omandasid praktilised harjutused suurema tähenduse, seati sisse geoloogilised seminarharjutused, võeti ette eriteadlaste geoloogidega paar pikemat õppereisi uurimismeetode tegelikuks harjutamiseks väljas looduses.

Ka ühenduses üldgeoloogia loengutega korraldas H. Bekker iga kord õppereise, millest eriti esimene 1923 a. kevadel sai rohke osavõtu osaliseks ja viidi edukalt läbi. Ja veel mõned nädalad enne surma oli kõik valmistud, et minna suurema rühma üliõpilastega mõnepäevasele rännakule, millest aga haigus tõmmas kriipsu läbi.

Tartus endas ja lähemas ümbruses võis näha iga üldgeoloogia kursusega ühenduses H. Bekkerit mitmel korral rühma üliõpilaste eesotsas, et siinsamas teha tähelepanekuid — nähtus, mis Tartus

geoloogia õpetuse alal vähemasti vene ajal ja sest saadik ennenägematu.

H. Bekkeri isik on veel kõigil elavalt meeles ja ei tarvitse vast eriti rõhutada, et ta oma sõbralikkuse ja vastutulelikkusega läbikäimises üliõpilastega kõigi poolehoidu võitis.

Isegi veel haigevoosis olles ei keeldunud ta üliõpilaste eksamitoid läbivaatamast ja muid formaalseid küsimusi lahendamast. Tema ettekannete ja loengute veetlevaks küljeks ei olnud vast mitte kaasakiskuv kõnevõime, vaid asjalikkus ja täielik andumus ainele.

Peale õppetöö seisis H. Bekkeri ees suured ülesanded kodumaa geoloogilise uurimise alal ühest küljest ja sellele uurimisele tunnustuse hankimise suhtes teisest küljest.

Meie kodumaa geoloogia tundmine on arenenud kaunis kaugele, kuid regionaalselt detailset tööd on veel määratumatul arvul ja nagu näitavad kogemused võivad selle kestes esile tulla üllatusedki.

Selles veenduses oli üheks H. Bekkeri juhtmõtteks koondada detailset materjali kodumaa geoloogia alal, täita võimalust mööda neid ülesandeid, mis kultuurriikes on riiklisil geoloogilisel asutusil, komisjonel jne., milliste asutamiseks meil esialgul on veel vähe geolooge ja võib olla ka ainelisi võimalusi.

Selle asemel seisis H. Bekkeri ees veetlev pilt organiseeritud koostööst kõigi Eestis geoloogia alal teotsevate asutustega nagu mäeasjanduse jaoskond, põlevkivi kaevandused, eraettevõtjad puurijad jne. ja tema isiku kaudu oli see koostöö juba teatava määrani teostunud. Tema kätte tulid kokku neist asutustest palju geoloogilisel tähtsaid andmeid profiilide, puursüdamete ja paleontoloogilise materjali näol ja viimase aasta kestes oli H. Bekker virgalt tegevuses just nende andmete läbitöötamisel. Üllataval kombel ei leidnud aga teistes asjaosalistes vastukaja H. Bekkeri ettepanek reguleerida see koostöö sündivas mäeseaduses, sest teistele tundus seaduse määrus sundusena, kuna nad muidu sama asja parema meelega tegevat. — H. Bekker sai aga ka aru, et koondada vaid ühelt ehk teiselt poolt saavutatud andmed ei võimaldaks kuigi süstemaatilisi edusamme kodumaa geoloogia uurimisel.

Praktilise geoloogia ja väljageoloogide kodumaal ettevalmistuse saanud, ei olnud H. Bekkeril mingit kahtlust, et tuleb temal endalgi, geoloogihaamer ja paun seljas, rännata uurimise otstarbel väljas looduses.

Nii näemegi teda 1923. a. suvel rändamas Irboska ümbruses, 1924. a. Saaremaal, et lahendada rida selgusetusi ja küsimusi, mis seotud nende geoloogilisel huvitavate aladega.

Üks originaalne joon, mis valgust heidab H. Bekkeri kui õpetaja peale on see, et ta ei kahelnud juhtida otsekohe vastutavale uurimistöole väljas omi õpilasi-geolooge juba võrdlemisi varastel semestritel. Energiliste sammudega oskas ta nende uuringute jaoks saada tarvilised krediidid ja võis igatahes ära näha, et see meie praegustest oludest nõutud optimism ja usaldus õpilastesse kandis ja kannab vilja. Nii on H. Bekkeri isiklise ja õpilaste uurimistöoga juba väike, kuid märgatav alus pandud kodumaa detailse geoloogilise pildi maalimiseks.

Mitte ainult koostöö kodumaal ei veetlenud H. Bekkerit. Selgelt nägi ta ka tarvidust astuda kontakti välismaade geoloogiliste asutuste ja geoloogidega, et ühest küljest tunnustust leida endale ja kodumaale, kui ka püsida teadusliste edusammude tasapinnal. Ja peab ütlema, et see temale lühikese tegevusaja peale vaatamata küllaldasel määral korda läks. H. Bekker oli kirjavahetuses Inglise, Ameerika, Rootsi, Norra, Soome ja Vene geoloogidega ja suutis sisse seada väljaannete vahetuse nende ja terve rea teiste maade geoloogiliste asutustega sel teel, et saavutas võimaluse Instituudi Toimetuste seeria väljaandmiseks, mille kaks esimest nummert täitusid tema enda töödega.

Oma lühikese tegevusaja kestes jõudis H. Bekker teha ka ühe reisi väljamaale — Rootsi — et kontakti astuda sealsete geoloogidega ja oma silmaga näha meiegi geoloogia seisukohalt tähtsaid kohti. Tema hoolas tegevus leidis tunnustust meie ülikooli poolt, mis väljendus H. Bekkeri erakorraliseks geoloogia professoriks valimises 23. 5. 24.

See tegevuse ülevaade ei oleks täielik, kui ei nimetaks veel, et paar suuremat tööd, mis juba kaunis kaugele olid arenenud, jäid H. Bekkeril pooleli.

Oleks nimetada kõigepealt monograafiline töö käsijalgsete seltsi *Strophomenidae* üle, milleks materjalid enam-vähem olid korraldatud ja mille kirjutamiseks H. Bekker tahtis ära oodata Inglise geoloogi Jones'i asjasse puutuvat teost.

Samuti olid Saaremaal kogutud materjalid pea läbitöötatud ja oli kavatsus neid 1925. aasta jooksul trükivalmis toimetada. Mõnel mõõdul oli edenenud uute puuraukude läbitöötamine, mis pidi võimaluse andma kõikide meie sügavpuurimiste uuele käsitamisele.

Terve see hulk tööd ei olnud mitte kerge, sellega võis valmis saada ainult väsimatu ja kindla tahtejõuga iseloom. Mõlemad need omadused ei puudunud H. Bekkeril. Puhkust kõnesoleva aja

kestes on ta enesele ainult mõned päevad lubanud. Temas oli nagu mingi kärsitus, mis ajas ikka edasi ühest tööst teise, ühelt ülesandelt teise juure. — Nüüd on temal puhkus ja rahu.

Hinnates üldiselt H. Bekkeri tegevust õppejõuna, võib ütelda et ta T. Ü. geoloogia õppetoolil oli uus ja värskendav isik, kes oli omandanud teistsuguse kooli, kui senni siin tegutsenud õppejõud ja seega võis sellelt toolilt jagatud vaimusse liita mõned uued jooned. Ja meile on ta jäänud elava näitena, kuidas teadushimu ja kodumaa-armastus ühes ja samas isikus teineteist võivad viljakalt mõjutada.

Seesuguseid eeskujusid on meile tarvis ja seesugusena jäägu ta meil mälestuses püsima.

Hendrik Bekkeri elust.

A. Audova.

Lahkuvad elusate seast agarad ja silmapaistvad isikud, siis ei saa kaost mööduda pilku heitmata lahkunu tegevusele ja elule. Tahtmatult kerkib silmade ette see suurus ja tublidus, mis avaldus lahkunu elus ja tegevuses. Hendrik Bekker oli üks neist jõurikkaist isikuist, kes suutis vaatamata lühikesele elule jätta selgesti märgatavad jäljed Eesti teaduslikku ellu.

Laskem tema mälestuseks mööduda silmade eest tema elulugu ja tegevus.

Hendrik Bekker sündis 29 detsembril 1891 a. Pühajärve ääres asetsevas võõrastemajas ja kasvas seal varemase lapsepõlves. Algõpetus oli osalt kodune, osalt valla- ja linnakoolis (Valgas). Pärast kõrtsi mahapõlemist asusid vanemad 1902 a. Valka ja 1903. a. Tartu. 1904 a. algab H. Bekker oma õppimist Tartu Aleksandri gümnaasiumis. Ainelise kitsikuse pärast tuleb tal alguses vähesel määral ka tunde anda, ent 1909 aastast saadik teenib ta ENS asjaajaja kohal. Gümnaasiumi keskmiste klasside õpilasena veetis H. Bekker kaks suve Soomes, elades seal looduselähedat elu. Kesk-kooli lõpetas H. Bekker 1912 a. kevadel. Juba keskkooli lõppklassis oli märgata temas kalduvust kunstialadele, mis avaldus teotsemises maalimisega. Pärast keskkooli lõpetamist tahab H. Bekker arhitektuuri alal edasi õppima hakata, ent on sunnitud jääma Tartu, olles alguses ülikoolis matemaatika osakonna üliõpilane. Kavatsuse teostamiseks täiendatakse joonistamises kunstnik Kr. Raua juures. 1913 a. septembril käib tema eksamil Peterburi kunstiakadeemia kõrgema kunstikooli arhitektuuri jaoskonnas, milline joonistamises